

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain 1 §:n, rikoslain 2 a luvun ja sakon täytäntöönpanosta annetun lain 28 §:n muuttamisesta

Lausunto lakivaliokunnalle 8.11. 2018

Kriminaalihuollon tukisäätiö sr

Nykyinen ja edellinen hallitus ovat pyrkineet laajentamaan mahdollisuutta muuntaa sakkoja vankeudeksi. Käsillä olevan esityksen mukaan jos henkilölle on käsiteltävänä olevaa rikkomusta edeltävän vuoden aikana tehtyjen tekojen perusteella määrätty vähintään kuusi sakkoa samankaltaisesta asiasta, rikkomus tulee käsitellä tuomioistuimessa, jolloin sakko on myös muunnettavissa vankeudeksi.

Kriminaalihuollon tukisäätiö ei tue esitystä. Nykyisellään suurin osa sakoista saadaan perittyä joko vapaaehtoisesti tai ulosottomenettelyssä. Esityksessä on tunnistettu, että muuntorangaistuksen laajentaminen kohdentuu pääsääntöisesti vakavasti päihdeongelmaisiin, varattomiin henkilöihin, joilla ei ole mahdollisuutta maksaa sakkoja. Esityksellä tavoitellaan sitä, että rikoksilla on jokin seuraus kaikille tekijöille, mikä vahvistaa yleisesti rikosoikeusjärjestelmän uskottavuutta. Samaan aikaan tiedostetaan, ettei vastaavilla uudistuksilla ole aiemminkaan ollut vaikutusta rikolliseen käyttäytymiseen.

Esitys ei siis vaikuta rikollisuuteen eikä sen juurisyihin eli ei vähennä sakkorikollisuudesta aiheutuvia kustannuksia, mutta lisää seuraamusjärjestelmän kautta kustannuksia (prosessit, vankipäivän hinta). Näiden kustannusten lisäksi tulisi siis seuraamuksen laajentamisesta aiheutuvia kuluja 10,8 miljoonaa euroa, mikä ei kata kaikkia todellisia kustannuksia (mm. vankiterveydenhuollon tarpeet, koska sakkovangit ovat sairain vankiryhmä).

Sakkovankeuden kasvattamisen sijaan Kriminaalihuollon tukisäätiö kannattaa sitä, että laajennettaisiin mahdollisuutta suorittaa sakon muuntorangaistus esimerkiksi päihdekuntoutuslaitoksessa. Tässä tarkoituksessa säätiö kannattaa vankeuslain 2 luvun 9 §:n kumoamista, jolloin päihdehoitolaikoksessa jo oleva henkilö voisi suorittaa muuntorangaistuksen siellä. Päihdehoitoon pääsy on kuitenkin merkittävästi heikentynyt, varsinkin laitoshoidon osalta, jolloin todennäköisesti vain pieni joukko henkilöitä olisi tässä asemassa. Tästä syystä on tärkeää jatkaa ja tehostaa vankilaan saapuvien sakkovankien sijoittamista muuntorangaistuksen ajaksi päihdekuntoutuslaitokseen vankeuslain 8 luvun 9 § 2 momentin mukaisesti.

Esitetyn rikoslain luvun 2 a 4 § ja sakon täytäntöönpanolain 28 § mukaan muuntorangaistuksesta voitaisiin luopua, jos henkilö on hakeutunut esimerkiksi kuntoutukseen. Harkintaan vaikuttaisi henkilön sitoutuminen, pelkkää tahdonilmausta ei pidetä riittävänä. Sakkovangit ovat todetusti usein palvelujärjestelmien ulkopuolella, joten heidän mahdollisuutensa osoittaa sitoutumista ennen muuntorangaistuksen käsittelyä ovat rajallisemmat. Tahdonilmaus voi olla osoitus motivaatiosta, jolloin henkilön olisi tärkeä nimenomaan päästä kuntoutukseen. Tästä syystä säätiö katsoo, että ulkopuoliseen laitokseen sijoittamista tulisi sakkovankien osalta helpottaa sillä tavoin, että sijoitusta kuntoutukseen voitaisiin jatkossa valmistella muuntorangaistukseen tuomitun suostumuksella jo ennen vankilaan tuloa.

Myös rikos- ja päihdekierteestä toipuvat henkilöt, joita säätiön työntekijät kohtaavat, pitävät päihdekuntoutusta keskeisenä keinona puuttua rikolliseen käyttäytymiseen.

Esityksessä arvioidaan, että muuntorangaistuksen uhka voi lisätä maksupainetta myös maksukyvyttömillä henkilöillä. On kuitenkin huomioitava, ettei paine itsessään lisää henkilön maksukykyä. Maksukyvyttömien henkilöiden sakon maksaa todennäköisemmin joku heidän lähipiiriinsä kuuluva, kuten vanhempi tai kumppani. Rangaistus ei tällöin kohdistu varsinaiseen rikoksentekijään eikä myöskään lisää hallituksen tavoittelemaa rikosoikeusjärjestelmän uskottavuutta.

Kriminaalipoliittisia uudistuksia tulisi valmistella horisontaalisesti eri hallinnonalojen yhteistyönä, jolloin saataisiin vaikuttavuutta sekä jaettua kustannusvaikutusta eri ministeriöiden kesken. Erityisesti tämä koskee sakon muuntorangaistusta varallisuusrangaistuksena sekä poikkeuksellisen huono-osaiseen ja sairaaseen väestönosaan kohdistuvana seuraamuksena.